

Górska, Halina

"Civil-Military Conflict in Imperial Russia 1881-1914", William C. Fuller Jr., Princeton 1985 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 79/4, 792

1988

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

William C. Fuller, Jr., *Civil-Military Conflict in Imperial Russia 1881—1914*, Princeton University Press, Princeton 1985, s. XXVI, 295, ilustr.

Autor pracy jest wykładowcą historii na Uniwersytecie Harvardzkim. Jego książka jest pierwszym tak obszernym studium w języku angielskim, poświęconym stosunkom między administracją cywilną a kręgami wojskowymi w ostatnich dekadach Imperium Rosyjskiego.

Fuller obserwuje rozwój konfliktu w centrum władzy — Petersburgu, ograniczając jednocześnie całość zagadnienia do dwóch płaszczyzn: kwestii finansowania armii i jej udziału w represjach wobec różnego rodzaju wystąpień wewnętrznych. Autor uważa, że zasadniczą przyczyną omawianego konfliktu było odmienne spojrzenie na rolę armii. Ministerstwo Wojny było zdania, iż zadaniem armii jest obrona kraju przed zagrożeniem z zewnątrz, natomiast rząd uważał, że na pierwszym miejscu postawić należy obronę przed wrogiem wewnętrznym. Konflikt pogłębiały był przez wzrost profesjonalizmu części korpusu oficerskiego, a jednocześnie polityka represji wewnętrznych kompromitowała wojsko w kraju. Tymczasem zmieniły się rządowe priorytety. Środki przeznaczane na rozwój przemysłu znacznie wzrosły, odsuwając tym samym potrzeby armii na drugie miejsce. W następstwie tego armia rosyjska stała się siłą gorzej wyposażoną w środki techniczne, niż armie innych krajów europejskich.

Praca składa się z dziewięciu rozdziałów, zachowany został układ chronologiczno-problemowy. Partie, poświęcone okresowi poprzedzającemu I wojnę światową, potraktował autor szczególnie wnikliwie. Jednakże czytelnik odczuwa pewien niedosyt. Wydaje się, że autor powinien ukazać wyraźniej wpływ omawianego konfliktu na losy armii rosyjskiej w latach 1914—1916, jej udział w wydarzeniach rewolucyjnych w r. 1917, a także, jaka była rola wojska w tworzeniu rosyjskiej polityki zagranicznej.

Autor wykorzystał wiele interesujących źródeł, jak pamiętniki, dzienniki, prasa. Podstawę źródłową tworzą materiały archiwalne z archiwów radzieckich. Szczególnie dużo cennego materiału dostarczył Centralnyj Gosudarstwiennoj Wojenno-Istoriczeskij Archiw w Moskwie.

Pracę uzupełniają szereg tablic, zdjęcia, indeks i bibliografia.

H. G.

Edward Polanowski, *Życie literackie Kalisza 1870—1907*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1987, s. 384, ilustr.

W książce E. Polanowskiego mamy do czynienia z nader szerokim ujęciem życia literackiego — zgodnie z postulatami historyków literatury zgłaszanymi w ostatnich latach (por. S. Frybes, „Badania nad życiem literackim a historia literatury epoki pozytywizmu”, [w:] „Problemy życia literackiego w Królestwie Polskim II połowy XIX wieku”, Wrocław 1983, s. 9—19). Rozdział wstępny poświęcono ludności Kalisza, jej strukturze społecznej, narodowej i zawodowej. Następnie autor przedstawił instytucjonalne i pozainstytucjonalne podstawy życia literackiego, zaliczając do nich szkoły, teatr, prasę, stowarzyszenia społeczne, księgarnie, czytelnie, biblioteki i drukarnie. Znalazło się tu też miejsce na charakterystykę życia towarzyskiego miejscowej elity, informację o odczytach, obchodach rocznicowych itp. Dopiero rozdz. IV traktuje o „Regionie i środowisku ludzi pióra”, przy czym